

Êzîdîlerin sesinden Şengal Soykırımı

emre can
dağlıoğlu

Êzîdîlerin 73. Fermanı:
Şengal Soykırımı
Namık Kemal Dinç
Zan Vakfı Yayınları
372 sayfa.

Tarih yazımında arşiv belgelerinin doğruluk ve güvenilirlik anlamında tartışmasız bir üstünlüğü olduğu var sayılır. Üretildiği bağlamın ve içeriğe sirayet eden bürokratik teamül ve vokabüler bir kenara atılarak, resmi belgelere objektif materyaller gibi davranılır. Zira bu anlayışa göre, tarih çok katmanlı tahayyül edilebilecek bir hikâyeden çok, peşinden koşulan mutlak bir gerçek/hakikattir. Bu anlamda, tarihyazımında kullanılacak materyal, ancak bu hakikati kanıtlayacak bir doküman olabilmektedir.

Şiddetin inkârı

Bu perspektif, özellikle soykırım gibi kitlesel şiddet olayları söz konusu olduğunda açık bir gerginliğe döner. Ortada şiddetin inkârı olmasa dahi, bu tür bir tarihyazımı, hikâyenin öznelere genelleştirir ve belirli kalıplara indirir. Dolayısıyla, duyguları, psikolojisi, eylemleri ve düşünceleriyle çok boyutlu insanlardan oluşan bir grup, tek boyutlu bir aygıt veya basit bir etikete dönüşür. Nihayetinde, ne insanın neden/nasıl şiddet uyguladığı ne de şiddete nasıl seyirci/maruz kaldığı soruları tahmin edici cevaplarını bulamaz. Şiddetin inkârı söz konusu ise mesele daha da karmaşıklaşacaktır. Bu kez bilhassa kurban grubuna mensup kişiler tarafından üretilen tanıklık, anı veya günlüklerin güvenilirliği açıkça tartışılmalı addedilir. Resmi belgelerle arasındaki bu asimetrik hiyerarşi, mağdurun tanıklığının tarihyazımının dışına itilmesine, ciddiye alınmamasına ve dolayısıyla sesinin şiddet sırasında/sonrasında kısılmasına neden olacaktır.

Söz konusu tarihyazımı tartışması, büyük ölçüde geride bırakılmış olsa da, alanda üretilen bilgi bu anlamda tatmin edici değil. En gelişkin alan olarak görebileceğimiz Holokost tarihyazımında dahi halen soykırım hakkında 1980'lere kadar devam eden sessizlik tezi hüküm sürmektedir. Halbuki, Avrupa Yahudilerinin ne yaşadıklarına dair özellikle Yidiş dilinde ürettikleri külliyat, toplama kamplarından başlayarak savaş sonrası dönemde sürekli genişlemiştir. Tersine,

Namık Kemal Dinç
Fotoğraf: Miran Manukyan

II. Dünya Savaşı sonrası kurulan Nürnberg Mahkemeleri'nde bile Yahudi tanıkların dinlenmesine karşı katı bir tutum takınılır ve Yahudi örgütleri uluslararası hukuk düzleminde dikkate alınmaz. Bu bağlamda, Ermenilerin soykırma dair seslerini duymak da bir hayli zor. Alanın en önemli tarihçilerinden Vahakn Dadrian'ın bu anlamda inkâra karşı 'daha inandırıncı olmak' için Ermenice kaynak kullanmama kaygısı, elbette ki belirli bir noktaya kadar anlaşılabilir ve hatta inkârın tarihyazımında yarattığı tahribatın çok açık bir örneğidir. Keza 1971'de yaşanan Bangladeş Soykırımı'na dair en fazla rağbet gören kitaplar, ABD ve İngiltere belgeleri kullanılarak yazılanlardır.

73. Ferman

Bu çerçeveden bakıldığında, Namık Kemal Dinç'in Zan Vakfı Yayınları'ndan çıkan 'Êzîdîlerin 73. Fermanı: Şengal Soykırımı' kitabı alana önemli bir katkı. Kitap, ciddi ölçüde az çalışılmış bir alan olan Êzîdîlere yönelik şiddetin boyutlarına ışık tutuyor. Bu anlamda, kitapta Musul'a bağlı dağlık Şengal bölgesine Ağustos 2014'te IŞİD'in (DAİŞ) saldırmasıyla başlayan soykırım sürecine dair önemli detaylar yer alıyor.

Bunu yaparken de Êzîdîleri bir tarihsel özne olarak ciddiye alıyor ve onların anlatısına yaslanıyor. Bu anlatının oluşmasını Irak'taki soykırım sürecinden kurtulan yaklaşık yüz Êzîdi'yle (kitapta on ikisi yer alıyor) Diyarbakır, Batman ve Siirt'te kamplarda yapılan görüşmeler sağlamış. Fakat tarih boyunca birçok kez kırım maruz kalan Êzîdîlerin yaşadıkları sadece 2014 yazına sığmadı elbette. Türkiye'deki 'güvenlik operasyonları' nedeniyle öncelikle Batman, Siirt ve Şırnak'taki kamplar kapatılarak, Êzîdîler Diyarbakır Belediyesi'nin Fidanlık Kampı'na toplandılar. Ancak Diyarbakır Belediyesi'ne atanan kayyım, Aralık 2016'da kampı kapatma kararı alınca, Êzîdîler AFAD'ın Midyat kampına aktarıldılar.

Fotoğraf: Fatma Çelik / Narphotos

Son olarak, Nisan 2017'de Şengal Türkiye tarafından bombalandı.

Soykırma eklenen bu yeni travmalar nihayetinde şiddetin devamlılığına dönüşüyor. Bu durum, Êzîdîlerin günlük yaşamlarına ve ruh hâllerine de yansımış. Araştırma ekibinin görüşme taleplerine belirli bir noktadan sonra olumlu cevap vermemeye başlayan Êzîdîler, Haziran 2015'te önce yasal yollarla Avrupa sınırına varabilmek için büyük çaba sarf ettiler. Yektan Türkyılmaz'ın deyimleriyle 'yabancı,' 'şüpheli' ve hatta 'tehlikeli' olarak mimlenen bedenleri, bu kez de insan ticaretinin önemli bir metası haline dönüştü ve Ege Denizi'nde 'güvenlikçi' devlet politikalarının onları mahkum ettiği ucuz botların kurbanları oldular. Halen de olmaya devam ediyorlar.

2. kez öldürülmek

Yine de Dinç'e göre, Êzîdîlerin büyük çoğunluğu "yaşadıklarını tüm dünyanın duymasını" istiyorlar. Anlattıkları hikâyelerin her bir anına sinen katliamlar, IŞİD'in bir soykırım yöntemi olarak kullandığı tecavüz (bir görüşmecinin deyişiyle 'ikinci kez öldürülmek'), kadınların köleleştirilmesi ve Şengal Dağı'ndan zorunlu göç, soykırımın boyutlarını her anlamda gözler önüne seriyor.

Bu boyutları bir başka önemli soruyu gündeme getiriyor: Yıllardır komşu olarak yaşadıkları bunları Êzîdîlere neden yaptı? Zira IŞİD, zeminini hazırlasa da, bu saldırılara komşularının da katılmış olması kayıplarını önemli ölçüde artırmış. Bu anlamda, Arapların yaşadığı coğrafya içinde kalan güney köyleri daha ağır bir katliam sürecine maruz kalmışlar. Anlatılan çoğunda, Ezidiler bölgedeki Arapları kirve olarak niteliyor. Fakat bölgedeki Araplar için, Saddam rejimi sonrasında yaşadıkları statü kaybı ve Irak Kürtlerine karşı hissettikleri hınç, Êzîdîleri de Kürtlere yakın olmalarından dolayı 'şüpheli' hale getirmiş. Güle, bölgedeki Arapların kendilerine hep neden Kürtlerle birlikte olduklarını sorduklarını ve Êzîdîlere bu sebeple bunları yaptıklarını söylüyor. Seid ise kitlesel şiddetin en dramatik vechelerinden birinin altını çiziyor:

'Birbirimizin kan kirvesiydik, ekmeğimizi beraber yiyor, suyumuzu beraber içiyorduk. Ama DAİŞ'le birlik olup bize karşı savaştılar, sana söyleyeyim gelip kızlarımızı götürdüler. Tanıyoruz

hepsini. Kızlarımız onların evlerinde, kızlarımızı zorla evlerinden tutuyorlar, esir etmişler hepsini. Oradan bize her türlü malumat geliyor. Ama gidip gelenlerin hepsini öldürdüler orada. Kadınları ve çocukları kendilerine götürdüler. Onlar bizim köyümüzde yaşıyorlardı, polislik yapıyorlardı. Bilesin ki, her şeye rağmen kızlarımızı götürdüler, kendilerini nakahladılar.'

Kürt bölgelerine yakın kuzey köyleri için ise kurtulma imkânı daha fazla olmuş. Ancak Êzîdîler, Irak Kürdistanı lideri Mesut Barzani ve Kürdistan Demokrat Partisi'nin (KDP) de kendilerini 'sattığını' düşünüyorlar. Zira Şengal'de bulunan yaklaşık on bin peşmergenin tamamının geri çekilmesiyle hem büyük bir hayal kırıklığına hem de tarihlerinin en ağır yıkımlarından birine uğramışlar: 'Elli bin yıl sonra da Barzani hükümetinden şikâyetimiz olacak. Çünkü susuzluktan, açlıktan ölen çocukların, kaçırılan kızlarımızın sebepleri onlardır. Kızlarımız kendi istekleri dışında evlendirildiler. Afganistan'da satıldılar, Suudi Arabistan'da satıldılar. Rakka'da satıldılar. Bunların hepsine Barzani hükümeti sebep oldu.'

Êzîdîlerin kendi ağızlarından hikâyelerinin yer aldığı kitap, elbette ki, tek başına dünyanın gözünün önünde bir soykırım yaşandığının en hakiki delili. Ancak illa resmi karar isteyenler için belirteyim ki, Şubat 2016'da Avrupa Parlamentosu, Haziran 2016'da ise BM hazırlanan bir raporda IŞİD'in Êzîdîlere saldırısının soykırım olarak tanımlanması gerektiğini ifade etmişti.

KİTAB-I MUKADDES ŞİRKETİ

Ezber bozan yolculuk...

kitabimukaddes

kitabimukaddessirketi

www.kitabimukaddes.com

bilgi@kitabimukaddes.com

kitapkirk

NİSAN 2017 | 15